

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Wie is de ware scepticus?

6 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een overeenkomst tussen pyrronistische en academische scepsis: het systematisch in twijfel trekken van dogmatische overtuigingen 1
- een weergave van een verschil tussen pyrronistische en academische scepsis: academische scepsis zegt dat waarheid niet te vinden is, pyrronistische scepsis blijft naar waarheid zoeken / academisch scepticisme gaat af op geloofwaardige onderzochte voorstellingen, pyrronistische sceptici niet **scorepunt altijd toekennen ¹⁾** 1
- een uitleg met tekst 2 dat wetenschappelijk activistisch scepticisme meer aansluit bij academisch scepticisme: het gaat uit van het vinden van betrouwbaarheid door onderzoek, zoals de ‘geloofwaardige en onderzochte vooronderstelling’ in tekst 2 **scorepunt altijd toekennen ¹⁾** 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het pyrronisme en academisch scepticisme hebben als overeenkomst dat ze dogmatische stellingen in twijfel zullen trekken 1
- Ze verschillen echter op het punt van waarheid. Een academisch scepticus denkt dat niets zeker is, waardoor ze dat zelf als zekerheid lijken aan te nemen. Een pyrronistisch scepticus doet dat zelfs niet, waardoor zij hun oordeel ook daarover opschorten en blijven zoeken naar de waarheid 1
- Wetenschappelijk activistisch scepticisme lijkt veel meer op het academisch scepticisme dan op het pyrronistisch scepticisme omdat het ervan uitgaat dat je door beter onderzoek ook betrouwbaardere overtuigingen kunt krijgen. Deze opvatting komt overeen met wat in tekst 2 een ‘geloofwaardige en onderzochte voorstelling’ wordt genoemd 1

noot ¹⁾

Toelichting:

De zin voorafgaand aan tekst 2 (“Sextus Empiricus ... benoemt het verschil als volgt:”) en de laatste zin van tekst 2 (“De volgelingen van de Nieuwe Academie ... geloofwaardige voorstelling”) leveren onduidelijkheid op voor leerlingen als zij het verschil tussen pyrronistische en academische scepsis moeten aangeven.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met Plato's kennisleer dat Plato het eens zou zijn met de stelling dat waarneming nooit tot echte kennis kan leiden: de waarneming gaat over veranderlijke zaken en die leveren geen kennis van de onveranderlijke Ideeën op 1
- een uitleg hoe we volgens Plato van een geloofwaardige onderzochte voorstelling naar echte kennis kunnen komen: door met de rede inzicht te verkrijgen 1
- een uitleg met Agrippa's trilemma dat pyrronistische sceptici het oneens zullen zijn met Plato: denken geeft ook geen onbetwifelbare kennis, want deze overtuigingen moeten weer gerechtvaardigd worden en dan vervalt het in het trilemma van basisovertuigingen, coherentie of oneindige regressie 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Plato zou het eens zijn met de academische sceptici dat je geen kennis krijgt uit wat je toeschijnt op grond van de waarneming. Op grond van de waarneming kun je volgens Plato geen kennis krijgen, omdat dit slechts gaat over afspiegelingen van de echte werkelijkheid van de Ideeën. Wat je toeschijnt in de waarneming is dus nooit betrouwbaar genoeg om kennis uit te verkrijgen 1
- Echte kennis is volgens Plato inzicht in de Ideeën. Deze kennis is te verkrijgen door het denken. Op grond van het denken kun je volgens Plato van je geloofwaardige onderzochte voorstellingen naar echte kennis komen 1
- Volgens het trilemma van Agrippa worden overtuigingen altijd weer ondersteund door overtuigingen. Daarbij kom je tot het probleem dat deze altijd een van de drie volgende soorten zijn: zelf onverantwoorde basisovertuigingen, overtuigingen die samenhangen maar op zichzelf niet noodzakelijk hoeven te kloppen, of overtuigingen die tot in het oneindige weer een nieuwe ondersteunende overtuiging nodig hebben. Kennis op grond van het denken, zoals Plato voorstelt, moet altijd ondersteund worden met andere overtuigingen, en valt dus altijd ook voor dit trilemma. Daarom zijn pyrronisten het niet eens met Plato dat je met het denken tot zekere kennis kunt komen 1

Opmerking

Aan het laatste deelantwoord kan alleen een scorepunt worden toegekend indien alle drie de opties van het trilemma zijn verwerkt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een verschil tussen de theorie van Epicurus over de waarneming en de theorie van Russell: bij Epicurus zijn de beeldjes objectief betrouwbaar, bij Russell zijn sense-data alleen subjectief betrouwbaar 1
- een argument met de Duhem-Quine-stelling dat waarnemingen altijd interpretaties zijn die samenhangen met de theorie 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Bij Epicurus zijn de beeldjes in onze waarneming identiek aan het object dat we waarnemen. Bij Russell zijn sense-data subjectief, ook al zijn ze onbetwifelbaar. Bij Epicurus moeten we dus allemaal dezelfde waarneming hebben, maar bij Russell hoeft dat niet zo te zijn 1
- Volgens de Duhem-Quine-stelling is waarneming altijd een interpretatie in het licht van een theorie. Er is een wisselwerking tussen je waarnemingen en theorieën. Dat heeft ook gevolgen voor de onafhankelijkheid van waarnemingen, want daarvoor geldt dan ook dat de interpretatie van de waarnemingen afhankelijk is van de aangehangen theorie 1

9 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met Lockes theorie over primaire eigenschappen dat hij zich tegen het scepticisme probeert te verdedigen: bij het waarnemen van primaire eigenschappen bevestigen meerdere zintuigen elkaar, wat wijst op het bestaan van een buitenwereld 1
- een weergave van de kritiek van Reid op de theorie van Locke: door de indirecte opvatting van waarneming te hanteren, veroorzaakt je juist scepticisme 1
- een argumentatie met een voorbeeld uit tekst 3 waarmee de theorie van Locke verdedigd wordt tegen de kritiek van Reid 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Locke nemen we primaire eigenschappen hetzelfde waar met meerdere zintuigen. Deze bevestigen elkaar dus. Hij redeneert dat de beste verklaring daarvoor is dat er een object is dat daadwerkelijk deze eigenschap bezit. Daarmee geeft hij een argument voor het bestaan van objecten in de buitenwereld waarmee hij het scepticisme poogt te voorkomen 1
- Reid zegt dat Lockes idee over waarneming juist scepticisme veroorzaakt. Omdat Locke accepteert dat er een extra laag in de waarneming is, die van de ideeën, geeft hij juist extra ruimte aan de scepticus omdat we dan niet zeker weten of de waargenomen ideeën overeenkomen met de buitenwereld. Reid bekritiseert dus de *theory of ideas*, het indirecte waarnemen 1
- Je kunt de *theory of ideas* van Locke verdedigen tegen Reids kritiek. In Lockes theorie is het mogelijk dat we fouten maken in onze waarnemingen, wat in een voorbeeld als met de toren aan de hand lijkt te zijn. Als we dan dichterbij kijken, kunnen we zien dat de waarneming foutief was, en corrigeren we ons idee over de toren. Daarmee laat Locke juist zien dat zijn theorie heel goed uit kan leggen wat er fout gaat bij dit soort voorbeelden. Er lijkt dus door de mogelijkheid dat we fouten maken in de waarneming wel degelijk een goede reden om de *theory of ideas* aan te hangen 1

10 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave met tekst 4 in welk opzicht het pyrronistisch scepticisme wel en in welk opzicht het geen doctrine heeft: wel als het gaat om een manier van normaal leven, niet als het gaat om een echt stelsel van dogma's 1
- een argumentatie met het einddoel onverstoortbaarheid of het pyrronisch scepticisme tot gevaar in het dagelijks leven leidt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Aan het begin van tekst 4 zie je dat van Pyrron wordt gezegd dat hij zijn filosofische doctrine van het scepticisme zelfs meenam in zijn dagelijks leven. Hij volgde zijn leven in overeenstemming met wat volgens hem de juiste wijze van leven scheen te zijn. Maar dat maakt nog niet dat hij deze levenshouding als stelsel van dogma's had, op die manier had hij geen doctrine 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> • Zoals je in de tekst al kunt zien, is het pyrronistisch scepticisme een risico voor je dagelijks leven. Hoewel men van mening is dat het mogelijk is om innerlijke rust te verkrijgen, het einddoel van het scepticisme, mondt dat volgens mij uit in onverschilligheid waardoor je wel degelijk tekortkomingen kunt hebben voor je gewone menselijke handelingen 	1
	<p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als het je lukt om het pyrronisch scepticisme echt te doorleven, dan kun je het einddoel bereiken: de innerlijke rust. Daarmee is het opschorten van het oordeel meteen ook ongevaarlijk geworden, omdat de innerlijke rust het mogelijk maakt om veel onbelangrijke zaken niet meer te hoeven doen. Je ziet in tekst 4 dat het in dat geval mogelijk is om gewoon dingen te doen, in plaats van je steeds af te vragen of je het wel goed doet. Pyrron is niet voor niets negentig geworden. Je kunt in het dagelijks leven dus wel degelijk iets productiefs halen uit het pyrronisme, zonder gevaar te lopen 	1
11	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met de verhouding tussen de rede en emoties hoe je volgens Plato gelukkig kunt worden: met de rede de (ambitie / wil en) begeerte richten / beteugelen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met de verhouding tussen de rede en emoties hoe je volgens Aristoteles gelukkig kunt worden: praktische wijsheid waarmee je het midden kunt vinden tussen het toelaten of temperen van de emoties 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met een van deze theorieën en de theorie van de Stoa hoe je met de troep van de onenigheid tot opschorting van het oordeel komt 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Plato bereik je geluk door met de rede je ambitie en begeerte in toom te houden. De rede is het belangrijkste vermogen om tot geluk te kunnen komen. Dat verkrijgt je uiteindelijk door inzicht. Hij beeldt dit uit in zijn voorbeeld van de wagenmenner en het paardenspan, waarin de wagenmenner, die staat voor de rede, de twee paarden dezelfde richting uit moet proberen te krijgen om inzicht te verkrijgen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Aristoteles is het niet zozeer theoretisch inzicht dat geluk mogelijk maakt, maar praktische wijsheid. Je moet met de rede je emoties en neigingen zodanig ruimte geven dat ze voldoende aanwezig zijn, maar niet te veel. Je rede moet helpen om het juiste midden te vinden in de situatie waarin je je bevindt 	1

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Volgens de Stoa is het zo dat een juist oordeel in een situatie geluk oplevert, omdat je in die situatie geen emoties meer hebt. Volgens Aristoteles echter maakt een juiste inschatting door de rede niet dat je helemaal geen emoties meer hebt, maar dat je emoties in een juiste mate hebt. Voor beide theorieën geven de filosofen vele verschillende argumenten, waardoor je op grond van de troep van onenigheid niet kunt zeggen welke hier gelijk heeft. Je moet het oordeel dus opschorten 	1
of	<ul style="list-style-type: none"> Volgens de Stoa is het zo dat een juist oordeel in een situatie geluk oplevert, omdat je in die situatie geen emoties meer hebt. Volgens Plato is gelukkig zijn niet een kwestie van het ontbreken van emoties maar het juist richten van de emoties op het goede. Voor beide theorieën geven de filosofen vele verschillende argumenten, waardoor je op grond van de troep van onenigheid niet kunt zeggen welke hier gelijk heeft. Je moet het oordeel dus opschorten 	1